

patrimonis fràgils

LA FRAGILITAT DELS REFUGIS PIRINENCS

Els refugis d'alta muntanya per a excursionistes i alpinistes construïts durant les primeres dècades del segle xx són, sens dubte, un dels patrimonis arquitectònics més fràgils de les comarques pirinenques. Les ruïnes del vell refugi d'Ulldeter que projectà el 1907 Jeroni Martorell per al Centre Excursionista de Catalunya (CEC) en són una prova ben punyent.

JOAQUIM M. PUIGVERT > TEXT

Les inclemències del temps en cotes altes, ja fossin provocades per l'aigua, la neu o el fort vent, dificultaven el manteniment del refugi, tal com registren diversos testimonis documentals poc després de la seva inauguració, el 1909. Però va ser durant la Guerra Civil del 1936-1939 que el vell edifici esdevingué ja una ruïna irreversible. No foren suficients, doncs, els esforços que els seus promotors i l'arquitecte hi varen esmerçar amb l'objectiu de fer una construcció sòlida. En efecte, mossèn Norbert Font i Saguer, com a expert geòleg i naturalista, va contribuir a escollir el lloc precís on es construï, resguardat dels vents dominants. Al seu torn, Jeroni Martorell va realitzar el projecte documentant-se sobre com es construïen als Alps aquest tipus de construccions, de manera que les seves cobertes en formes parabòliques pronunciades (per tal que la neu llisqués amb rapidesa) possiblement tenen més a veure amb les modernes tècniques europees de construcció de refugis de l'època que no pas amb la influència directa gaudiniana, malgrat les semblances formals.

No sempre, però, les maltempades han estat la causa directa de la ruïna d'alguns refugis pirinencs. El refugi Cèsar August Torras, projectat per l'arquitecte olotí Josep Danés el 1924 al Prat d'Aguiló, va ser víctima

JOSEP DANÉS

>> *Xalet de la Molina.*

del foc en els anys de la postguerra. I fa poc, recordem-ho, el mític Xalet de la Molina del CEC, també projectat per Josep Danés el 1924-1925, ha estat declarat en ruïna, a conseqüència d'un moviment de terres provocat per una urbanització veïna. Però, preguntem-nos, ¿quin interès té avui maldar perquè els pocs refugis que ens queden de les primeres dècades del segle xx (com és el cas del Xalet de la Molina)

Les maltempades han estat la causa directa de la ruïna d'alguns refugis pirinencs

es conservin i rehabilitin? Són, *de facto*, un aiguabarreig de raons i arguments de naturalesa prou variada, combinats a parts iguals, els que haurien d'esperonar a activar un pla d'urgència de rehabilitació. Vegem-ho.

En primer lloc, destaquem tres raons històriques: el Xalet de la Molina és un esplèndid testimoni arquitectònic del procés de descobriment de la muntanya i de l'auge dels esports de la neu que varen viure determinats sectors de la burgesia catalana a l'inici del segle xx; va ser el resultat de la gran capacitat de mobilització social entorn del CEC i, tal com reconeix *Le dictionnaire des Pyrénées* (Tolosa, 1999), i va ser, així mateix, «el primer hotel estable de la

34. Ull de Ter (2325 m)

>> *Refugi d'Ulldeter i, a la dreta, el xalet de la Molina durant l'hivern de 1925.*

primera estació d'esquí d'Espanya». A més de les raons històriques, també hi ha raons arquitectòniques que justifiquen la seva rehabilitació, en la mesura que el Xalet de la Molina és un molt bon exemple del moviment del regionalisme arquitectònic que varen practicar molts arquitectes noucentistes en les comarques pirinenques; un moviment que maldava per fer una arquitectura que s'integrés en el paisatge pirinenc, des del filtre i la mirada alpina, més cosmopolita. En aquest sentit, el Xalet de la Molina combina a l'exterior respecte per l'arquitectura tradicional cerdana, amb l'ús dels materials del lloc, amb una teulada disposada en bec de pardal que acull unes rítmiques i triangulars llucanes de regust inequívocament alpí. Es tracta, comptat i debatut, d'un refugi del tot homologable als millors refugis construïts en la mateixa època als Alps.

I, finalment, una tercera raó, però no pas menys important, de caràcter sentimental: el Xalet de la Molina forma part de l'experiència viscuda de generacions d'excursionistes i esquiadors que es mereixen que la seva arquitectura sigui rehabilitada, tot respectant els trets estructurals de l'edifici i també l'interior, amb la seva decoració d'època.

En definitiva, cal esperar que la ruïna d'avui del Xalet de La Molina enforteixi la presa de consciència del valor arquitectònic i històric d'aquest tipus de refugis pirinencs. Poc després de la seva inauguració, el 1926, la prestigiosa ploma de Carles Soldevila, a través de les planes de *La Publicitat*, va escriure: «El Centre Excursionista de Catalunya ha fet amb el seu novíssim Xalet de La Molina una obra excel·lent. Ens ha demostrat que no hi havia

cap dificultat a crear a aquesta banda de frontera un refugi muntanyenc alhora senzill, elegant i confortable. [...] Els anglesos, que, com saben, tenen un instint finíssim per descobrir els bons habitatges silvestres, ja s'han adonat de l'existència del Xalet de La Molina... Veïam si els indígenes trigaran més que els estrangers a descobrir aquest petit refugi modèlic!». És de desitjar, així doncs, que l'esperada i promesa rehabilitació d'aquest modèlic refugi descrit per Carles Soldevila no arribi massa tard. La història trista de la fi del vell refugi d'Ulldeter no es pot tornar a repetir.

El Xalet de la Molina forma part de l'experiència viscuda de generacions d'excursionistes

Joaquim M. Puigvert
és professor titular d'història contemporània de la UdG.